

Історія. Важливий урок

1 000 000 людей за кордоном можуть виконувати твою роботу. Що в тобі такого особливого?

*Білборд на Сто першому шосе,
яке поєднує Кремнієву долину із Сан-Франциско*

Другий Позолочений вік

Якщо ви питаєте про дату костюмованої вечірки, на яку американська плутократія прийшла без масок і показала себе в усій красі, то це 21 червня 2007 року. Того дня приватний інвестиційний фонд «Блекстоун» зробив найбільший з 2002 року вихід на біржу, підняв 4 мільярди й перетворився на публічну компанію, вартістю на момент пропозиції 31 мільярд доларів. Співзасновник фірми Стів Шварцман отримав особисту частку, вартістю на той момент майже 8 мільярдів доларів, плюс 677 мільйонів готівкою; другий співзасновник Піт Пітерсон взяв чек на 1,88 мільярда і пішов на пенсію.

За збігом, що їх так люблять історики, конспірологи і видавці, того ж дня Пітерсон давав бенкет (у ресторані готелю «Фор сізон» на Манхетені, де ж іще) на честь літературного дебюту своєї доньки Холі — у романі «Нянь» (The Mappu) вона іронічно показувала життя й любовні походеньки фінансистів з Верхнього Іст-Сайду. Книжка прекрасно вписувалася в жанр сучасної «літератури для мамочок» — газета «Ю-ес-ей тудей» радила захопити її на пляж¹², але авторка розповідала мені, що написала

книжку почасти тому, що «люди й гадки не мають, скільки грошей у цьому місті».

Холі — струнка шатенка з виразним обличчям і карими очима, від грецьких предків їй дістався середземноморський типаж. Після вечірки на честь виходу книжки я мала з нею кілька розмов — міс Пітерсон розповіла, як суперуспішні люди останніх років змінили смисл багатства.

«На Верхньому Іст-Сайді зараз стільки грошей, — розповіла вона. — Багато людей, їм ще й сорока нема, заробляють, приміром, 20 чи 30 мільйонів на рік у всіх цих хедж-фондах і не знають, що з ними робити». Як приклад вона переповіла, про що говорять на вечірках: «Вони почали казати, що життя стає реально дорогим, якщо все купувати. Якщо ти купуєш “НетДжетс”¹³ і всяке таке, або купив чотири будинки і живеш на чотири будинки, то гроші таки розходяться»¹⁴.

Головний аргумент, за словами Пітерсон, озвучила її сусідка за столом. «Вона повернулася до мене і сказала: “двадцять, ви ж розумієте, — це лише десять” (тобто з двадцяти мільйонів доларів на рік після податків лишається десять). І всі закивали».

Пітерсон — не наївна провінціалка, викликати заздрість — теж не її релігія. Але навіть з її розкішного поверху видно, що на вершині економічної піраміди відбувається щось дивовижне.

«Подивіться старе кіно “Вол-стріт”: чоловіки тридцяти-сорока років заробляють по два-три мільйони на рік, і це кошмар. А тепер інтернет і глобалізація — і прийшли просто скажені гроші», — поділилася вона своїми думками.

«Тепер є тридцятилітні люди, які у хедж-фондах і через партнерство з “Голдман Сакс” заробляють по двадцять, тридцять, сорок мільйонів на рік. І таких багато. Вони тусують разом, їздять по світу разом, вони глобальні гравці, і різниця між ними та рештою людей росте в геометричній прогресії. Це вже не Гордон Гекко¹⁵. Вони відірвалися у стратосферу».

Спостереження міс Пітерсон підкріплюється даними. В Америці «верхній 1 відсоток» справді «відірвався у стратосферу»,

порівняно з рештою населення. У сімдесяті роки на нього припадало близько десяти відсотків національного доходу, так само як і в Позолочений вік¹⁶, коли було зафіксовано попередній історичний пік. Роберт Райш, міністр праці при Білі Клінтоні, проілюстрував цей відрив на яскравому прикладі: 2005 року статки Біла Гейтса становили 46,5 мільярда, Ворена Бафета — 44 мільярди¹⁷. А сумарне багатство 120 мільйонів людей з нижніх сорока відсотків — близько 95 мільярдів, число, співмірне зі статками цих двох людей.

Це американські мільярдери й американські дані. Але, за словами міс Пітерсон, супербагатії — «глобальні гравці», і це важлива риса нинішньої плутократії. У звіті Організації економічного співробітництва і розвитку за 2011 рік показано, що за останні тридцять років у Швеції, Фінляндії, Німеччині, Ізраїлі і Новій Зеландії — країнах із м'якшим варіантом капіталізму, ніж у США — нерівність росла так само швидко, а то й швидше¹⁸. Мабуть, одиноким винятком у західному світі була Франція, яка, як завжди, пишається своїм особливим місцем, та дослідження показали, що навіть там в останнє десятиліття склалася та сама тенденція.

«1 відсоток» відривається від решти і в розвиткових економіках. Нерівність у доходах у Китайській Народній Республіці зараз більша, ніж у Сполучених Штатах, те саме в Індії і Росії. Розрив не виріс у Бразилії, четвертій країні брїк, але це очевидно тому, що економічна прірва між багатими і бідними там і так дуже глибока. Навіть сьогодні з усіх розвиткових економік Бразилія — країна з найвищими показниками соціальної нерівності.

Якось мені довелося спілкуватися з Нагібом Савірісом, телекомунікаційним магнатом з Єгипту, чия імперія простягається до Італії і Канади. З розмови випливало, які колосальні гроші крутяться в так званих розвиткових країнах. Савіріс підтримав протести на майдані Тахрір і поділився з присутніми на вечері в тортському готелі «Фор сізонс» думками про жадібність диктаторів: «Я ніколи не розумів, чому всі ці диктатори-крадії не вкрадуть мільярд і не витратять решту на людей»¹⁹.

Мені стало цікаво, чому мародерство диктаторів він вимірює «мільярдами». Невже в його світі «мільярд» — це межа сподівань?

«Так, на забаганки, літак, яхту потрібен мільярд, — відповів Савіріс. — Я маю на увазі, що це мінімум, який потрібен, якщо виходиш зі справи».

Тим часом величезна кількість американських робітників, які можуть бути майстрами своєї справи і тяжко працювати, зовсім не купаються в грошах. Навіть більше, їхні професії, компанії і заощадження буває руйнують ті самі сили, що збагачують плутократів. Глобалізація і технології призвели до того, що багато професій на Заході швидко занепадають — західним робітникам доводиться конкурувати з низькооплачуваною робочою силою в бідніших країнах; тих, хто не має інтелекту, освіти, удачі або нахабства користуватися плодами глобалізації ніби «покарано»: середні зарплати падають, бо машини й робітники з країн третього світу підірвали цінність роботи середнього класу на Заході.

Працюючи журналісткою в ділових виданнях, я понад два десятиліття спостерігала нових супербагатіїв: відвідувала ті самі ексклюзивні конференції в Європі, брала інтерв'ю в Мартас Віньярді²⁰ і Кремнієвій долині, бувала на закритих вечірках на Манхетені.

Деякі речі виявилися цілком передбачуваними: багаті, за словами Скота Фіцджеральда, не схожі на нас із вами.

Але треба також сказати, що сьогоденні багатії не схожі на багатіїв учорашніх. Блискавично швидка глобальна економіка сформувала нову супереліту, яка великою мірою складається з багатіїв у першому і другому поколіннях. Нові багатії — працюючі, освічені, витончені меритократи, які вважають, що заслужили перемогу в жорсткій глобальній економічній боротьбі, і тому неоднозначно ставляться до тих, хто не здобув такого успіху. Вони вірять в інститути соціальної мобільності, але до інститутів економічного перерозподілу — читай: до податків — ставляться з меншим ентузіазмом, бо за них треба платити. А найдивовижніше, що вони перетворилися на глобальну спільноту